Rezumat

**Valorificarea învățării bazate pe sarcini
de lucru în cadrul modului „Arta
cunoașterii de sine și a celuilalt” la
disciplina „Dezvoltare personală” în
clasele primare**

**Valorization of work-based learning in
the module "The art of self-knowledge
and the other" in the discipline
"Personal development" in primary
classes**

**Liliana Saranciuc-Gordea, conferențiar
universitar,
doctor în pedagogie,**

**Catedra Pedagogia Învățământului
Primar,**

**Facultatea de Științe ale Educației și
Informatică,**

UPS „Ion Creangă”, Chișinău

ORCID: 0000-0001-6815-782X

Irina Panica, masterandă,

**Catedra Pedagogia Învățământului
Primar,**

Facultatea de Științe ale

Educației și Informatică,

UPS „Ion Creangă”, Chișinău

CZU: 373.3.03

Articolul dat elucidează unele aspecte teoretice, metodologice și aplicative în vederea valorificării învățării bazate pe sarcini de lucru în cadrul modului „Arta cunoașterii de sine și a celuilalt” la disciplina „Dezvoltare personală” în clasele primare.

Cuvinte-cheie: abilități de viață, dezvoltarea abilităților de viață la vârsta școlară mică, autocunoaștere, tehnologiilor educaționale, metode activ-participative, metode interactive, învățarea bazată pe sarcini de lucru.

Abstract

This article elucidates some theoretical, methodological and applied aspects in order to capitalize on learning based on work tasks in the module "Art of self-knowledge and the other" in the discipline "Personal development" in primary school.

Keywords: life skills, development of life skills at a young school age, self-knowledge, educational technologies, active-participatory methods, interactive methods, work-based learning.

Conceptul de „abilități de viață” se autodefinește ca reprezentând un set de abilități necesare pentru ca persoana să poată duce o viață la un nivel de calitate acceptabil, pentru a se dezvolta și a menține relații optime cu ceilalți, pentru a-și realiza scopurile propuse într-o anumite

perioadă de viață și pentru a face față diferitor dificultăți [2, p. 89]. Atunci când ne referim la abilitățile de viață ale unui copil, acestea vizează dezvoltarea personalității copilului, inteligența sa emoțională, abilitățile lui sociale și cele de gândire [3].

Pentru categoria de vârstă 6-7/10-11 ani [4, p. 5] se conturează mai multe tipuri de abilități de viață necesare a fi dezvoltate prin învățarea socială și emoțională: abilități sociale; abilități de comunicare orală în limba maternă, dar și într-o limbă străină; *abilități de autocunoaștere*; abilități practice. Combinând aceste abilități cu dezvoltarea celor academice, în clasă, se creează experiențe de învățare de înaltă calitate și medii de învățare care împuternicesc elevii să fie, astăzi, contribuitoari mai eficienți în clasele lor, iar mâine, la locurile lor de muncă sau în comunitățile în care se vor afla.

Aceste abordări au fost valorificate în plan național, prin elementul de noutate al Planului-Cadru, noua arie curriculară *Consiliere și dezvoltare personală*, cu includerea disciplinei obligatorii *Dezvoltarea personală* (în continuare – DP) la toate nivelurile de școlaritate (primar, gimnazial, liceal), în scopul dezvoltării competențelor necesare elevilor pentru *autocunoaștere*, *autoacceptare*,

pentru un mod de viață sănătos și independent, în devenirea lor ca cetățeni informați, activi și integri, care ar putea relaționa deschis și liber, demonstrând responsabilitate în luarea deciziilor legate de carieră și dezvoltare personală pe parcursul întregii vieți [1, p. 6].

Din perspectiva abordărilor date, învățătorii, în implementarea disciplinei DP, vor dispune de *competențe profesionale* axate pe cinci domenii prioritare: proiectarea didactică, mediul de învățare, procesul educațional, parteneriate educaționale, dezvoltare personală, iar în direcția cercetată, asigurând Domeniul de competență 1 – proiectarea didactică la descriptorul 1.1.4. „Selectează și eșalonează conținuturile curriculare și strategiile de învățare în funcție de cunoștințele și particularitățile individuale ale copiilor/elevilor” [5].

Competența proiectivă a învățătorului la descriptorul 1.1.4. proiectează pașii de valorificare a procesului de predare-învățare la lecțiile de DP în clasele primare [6]: condițiile predării și învățării; stabilirea și formularea obiectivelor; selectarea și utilizarea materialelor/mijloacelor didactice; conceptele specifice modulelor care trebuie avute în vedere; specificul proceselor de învățare în clasele primare; formele de predare; strategiile de evaluare.

W. Weidinger (2020) susține că predarea eficientă a disciplinei DP necesită respectarea principiilor învățării centrate pe elev în relaționarea activă cu mediul său de viață; aplicarea unui ansamblu de tehnologii educaționale, care va include, preponderent, metode interactive, participativ-active, acestea fiind cele mai eficiente în vederea dezvoltării în mod integrat a cunoștințelor, deprinderilor, atitudinilor, valorilor de viață. În această cheie, Ghidul de implementare a curriculumului pentru învățământul primar (2018) menționează că „disciplina are un caracter accentuat explorator și practic-aplicativ, ceea ce presupune implicarea activă și directă a elevilor. Specificul disciplinei DP constă în faptul că, alături de lista unităților de conținut enunțate în curriculum, cadrele didactice vor valorifica mai ales experiențele personale ale elevilor, în manieră integrată, printr-o raportare permanentă la ceea ce gândesc, simt și cum se comportă aceștia. Autenticitatea experiențelor de învățare ale elevilor va fi demonstrată atunci când aceștia vor aplica competențele explorate, descoperite și exersate la această disciplină în contexte de învățare diferite” [8, pp. 235-236].

În acest sens, conform lui W. Weidinger, învățătorul va concepe sarcinile de lucru pentru a sprijini procesul

de învățare activă la elevi, și anume prin strategia de învățare bazată pe sarcini de lucru (în continuare – ÎBSL). Conform autorului, strategia dată oferă o serie de oportunități în practica școlară:

- prin intermediul sarcinilor de lucru, elevii învață;
- învățarea bazată pe sarcină probează că elevul lucrează pentru îndeplinirea sarcinii, nu profesorul;
- elevii rezolvă probleme care conduc către ceva util și plin de semnificație;
- în procesul rezolvării sarcinii, elevii explorează mai multe căi de găsire a soluției și astfel dobândesc competențe și abilități utile;
- prin simplul fapt că lucrează singuri la o sarcină de lucru, elevii învață ceva [7, p. 9].

Reliefând aceste oportunități, autorul atenționează asupra faptului că sarcina cadrului didactic este de a face acest lucru posibil; de a acorda elevilor libertatea de a încerca diferite modalități de rezolvare a problemei și numai atunci învățarea bazată pe sarcini va fi chiar simplă.

Prevederile teoretice abordate mai sus sunt generalizate în plan normativ-praxiologic la modulul „Arta cunoașterii de sine și a celuilalt”, la disciplina DP în clasele primare, prin aspectele relevante ale autocunoașterii (imaginea de sine,

stima de sine, aptitudinile și abilitățile personale, motivația, emoțiile și mecanismele de apărare și adaptare, autoeficacitatea percepută) [9, p. 4], prin:

- Curriculumul Național. Învățământul primar, 2018 [10, p. 180, p. 184, p. 189, p. 193];
- Scrisoarea metodică la disciplina școlară DP în anul de studii 2018-2019 [11, pp. 2-3];
- Ghidul de implementare a curriculumului, 2018 [8, p. 230];
- Scrisoarea metodică la disciplina școlară DP în anul de studii 2019-2020 [12, pp. 2-3];
- Scrisoarea metodică privind organizarea procesului educațional în învățământul primar în anul de studii 2020-2021 [13, pp. 66-67].

O. Dandara [14, p. 11] elucidează aspectele relevante ale autocunoașterii la modulul „Arta cunoașterii de sine și a celuilalt” la disciplina DP după cum urmează:

- accentul pus pe „cunoașterea și acceptarea de sine; explorarea și autoevaluarea resurselor personale; pe familie ca valoare: responsabilități, roluri de gen, stereotipuri, comunicarea asertivă, nonconflictuală și nonviolentă, autoeducarea”;

- dimensiunile modulului: „cultivarea stimei față de sine, în armonie

cu stima față de cei din jur”, care se găsesc în strânsă concordanță, „dacă te apreciezi și te stimezi, îi vei aprecia și stima și pe cei din jur”;

- realizarea dezideratului dimensiunilor modulului „poate fi atinsă prin gestionarea eficientă a potențialului personal: emoții, trăiri, sentimente”;

- la predarea modulului, „profesorii/diriginții vor trebui să-și consolideze cunoștințele în domeniul psihologiei”.

În opinia autoarei, aceste detalieri vor duce la formarea elevului ca persoană, cu o reușită în viață, începând de la sine, cu o bună imagine de sine, respect de sine și o evaluare/apreciere de sine la nivelul adecvat.

Din perspectiva ÎBSL, la modulul „Arta cunoașterii de sine și a celuilalt”, vom reflecta unele secvențe proiective la disciplina DP în cl. a II-a, subiectul „Cum îmi gestionez emoțiile?”, cu detalierea de conținut curricular: semne verbale și nonverbale ale emoțiilor (mimică, gesturi, poziții ale corpului, reacții fizice) și obiective formulate pentru secvențele de lecție ERRE:

O.3. să justifice căile de gestionare a emoțiilor (pozitive, negative) în baza jocului de luare a deciziei;

O.4. să distingă între intensități diferite ale aceleiași emoții, utilizând situații reprezentative din clasă;

O.5. să numească o metodă de gestionare a emoțiilor, utilizând personajele din povești;

O6. să manifeste disponibilitate de a comunica competitiv și cooperant.

În *realizarea sensului*, la pasul *Procesează informația!*, pentru realizarea O.3 și O.6, li se propune elevilor să formeze perechi de lucru, urmărind sarcinile: să recunoască și să denumească emoția exprimată pe fața zarului (cubului), să mimeze emoția respectivă (expresia facială), să descrie o situație trăită în care a simțit emoția și felul în care a gestionat-o, să redea emoția prin tehnici creative (desen, modelare etc.).

La finalul activității, se va tinde spre următoarea decizie (luată de elevi): emoția: plăcerea – gând pozitiv, satisfacție, interes; emoția: suferință – gând negativ, supărare, stres; emoția: încântare – gând pozitiv, interes, amuzament.

Această activitate va opta pentru următoarea strategie: lucrul în perechi, jocul de luare a deciziei, evaluare formativ-interactivă (EFI).

Tot în această etapă, pentru realizarea O.4. li se va solicita elevilor să formeze grupuri de lucru conform ecusoanelor cu numere din piept,

distribuind rolurile și sarcinile de lucru în grup: crupierul extrage imaginea din plic; savantul examinează imaginea și denumește emoția; caligraful prezintă emoția în scris, pe versoul imaginii, cu litere de tipar; actorul mimează emoția din imagine; cronometrul prinde imaginea pe termometrul emoțiilor în dreptul intensității potrivite. Cazul prezentat elevilor: „Acest termometru (Fișa 4) stabilește cât de puternică este trăirea persoanelor (intensitatea emoțiilor)”. Sarcina grupului: de a extrage imaginea din plic; de a examina imaginea; de a denumi emoția pe care o reprezintă imaginea pe versoul ei, cu litere de tipar; de a mima emoția reprezentată din imagine; de a prinde imaginea pe termometrul emoțiilor, în dreptul intensității potrivite.

Pe parcursul realizării sarcinii, se va urmări ca elevii să distingă între intensități diferite ale aceleiași emoții; să exemplifice cu situații reprezentative emoțiile de bază discutate. Ținem să menționăm faptul că, în situația apărută, în care două fețe (expresii faciale) vor exprima o singură emoție, cu aceeași intensitate, elevilor trebuie să li se sugereze că le pot prinde în același loc, pe termometrul emoțiilor.

La finalul activității, elevii vor fi rugați să motiveze poziționarea fețelor pe termometrul emoțiilor, atenționându-i,

totodată, să nu manifeste emoții negative, din considerentul că învățătoarea va numi personal elevul care va prezenta reflecția de grup. Exemplu de reflecție de grup: „Consecințele trăirii unor emoții de intensitate ridicată sau redusă pot duce la o stare de sănătate precară”.

Activitatea se va încheia cu întrebările: Ce diferențe apar în expresia facială a diverselor persoane în momentul exprimării unei anumite emoții?; Ce motive există pentru apariția acestor diferențe?; Ce emoții au fost mai greu de recunoscut/ierarhizat și de ce?; Care sunt consecințele trăirii unor emoții de intensitate ridicată sau redusă?.

Activitatea dată va opta pentru următoarele strategii: lucrul în grup, studiul de caz, EFI; lucrul frontal, reflecția de grup, discuția dirijată, EFI.

În *Reflecție*, la pasul *Comunică și decide!*, pentru O.5. li se va propune elevilor să completeze cadranul emoțiilor cu personaje din povești, basme, în funcție de stările emotive prezentate, trasând săgeata din subsolul foii pe cadranul emoțiilor. De asemenea, li se va solicita elevilor să numească o metodă sănătoasă și/sau riscantă de gestionare a emoțiilor personajelor din povești. De exemplu:

- personaje speriate: iezii în momentul apariției lupului; Scufița Roșie în momentul deghizării lupului în bunică;

Alba ca Zăpada lăsată în pădure de vânător;

- personaje triste: fata moșneagului, Cenușăreasa;

- personaje vesele: Gogoșa, cocoșul.

În continuare, prezentăm un exemplu aproximativ de estimare a unei metode de gestionare a emoțiilor personajelor din povești (care poate fi prezentat de către elevi):

- pentru Cenușăreasă, recomand să gândească pozitiv la orice obiecție a mamei vitrege;

- pentru Scufița Roșie: să spună lupului ce o frământă;

- pentru fata moșneagului: să-și recunoască reușitele, în loc să se concentreze asupra eșecurilor;

- pentru urs: s-o ierte pe vulpe.

Pe finalul activității, învățătoarea va generaliza următoarele lucruri: starea emoțională a personajelor și a persoanelor poate fi recunoscută după chip, după expresia feței, mimică, gesturi, poziții ale corpului, reacții fizice. Toate aceste emoții, atât pozitive, cât și negative, sunt caracteristice fiecărui om și nu le putem categorisi în rele și bune. Există doar buna sau proasta gestionare a acestora, dar dacă te lași purtat de emoții, vei căuta suport afectiv la cei dragi.

Activitatea dată va opta pentru următoarea strategie de învățare activă: formă de organizare – lucrul individual; metodă – cadranul emoțiilor; procedeul – reflecția personală; strategia de evaluare – EFI (evaluare formativ-interactivă).

Tot pentru realizarea O.5. elevii vor îndeplini sarcini de tipul *Apreciază!*, prin completare verbală a unor fraze lacunare cu referire la emoțiile potrivite, ce au ca temă întâmplări petrecute la școală. Exemplu: „Un copil ceva mai mare m-a lovit, mă doare tare. Îl privesc neputincios și simt că sunt _____ (furios)”.

Sarcina dată se va încheia cu întrebări de genul: Ce facem când suntem furioși/triști/bucuroși?; Cum procedăm, dacă un coleg ne-a lovit?; Ce metodă vom utiliza în situația dată? În acest caz, se va opta pentru răspunsurile: când suntem furioși/triști/bucuroși, conștientizăm că manifestăm o stare emoțională pozitivă sau negativă; dacă un coleg m-a lovit, nu îi voi răspunde cu aceeași monedă, dar îl voi ierta, în pofida suferinței pe care am îndurat-o, voi depăși acest lucru și voi merge înainte.

Activitatea dată va opta pentru următoarea strategie de învățare activă: forma de lucru – frontal, tehnica „Spune mai departe!”, discuția dirijată, EFI.

În *Extindere*, pentru pasul *Acționează!*, elevilor li se va propune să

citească, împreună cu părinții, în familie, povestea „Livada cu emoții” după Maria Dorina Pașca. De asemenea, li se va solicita elevilor, ghidați de părinți, să răspundă la întrebările asupra textului literar propus, completând spațiile din fișa de lucru, care va prezenta o elaborare de produs curricular, „Enunț lacunar”, evaluat la ultima lecție a modului în baza criteriilor de succes: 1. Citesc cu atenție enunțul. 2. Determin după cerințe fiecare număr/cuvânt ce lipsește. 3. Completez enunțul.

Activitatea dată va opta pentru următoarea strategie: lucrul individual, lectura ghidată, EFI.

Bibliografie

1. Curriculum Național. Planul-Cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2018-2019. Chișinău, 2018. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2018-19_rom_rus_final_1.pdf (vizitat la 12.11.2020).
2. BABAN, A. Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere. Cluj-Napoca: Editura Sinet, 2003.
3. Educație pentru formarea deprinderilor de viață: condiții, probleme, resurse și oportunități de realizare. Raportul de evaluare. Guvernul Republicii

Moldova, UNICEF Moldova. Chișinău, 2003.

4. CHIVULESCU, L., Consiliere și orientare. Ghidul cadrului didactic. Tîrgoviște: Editura Gimnasium, 2007.

5. Standarde de competență profesională ale cadrelor didactice din învățământul general. Chișinău, 2018. Disponibil la:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/standarde_de_competenta_profesionala_ale_cadrelor_didactice_din_invatamantul_general.pdf (vizitat la 12.11.2020).

6. Sarcini de lucru și întrebări cheie pentru îndrumarea proceselor de învățare și alegerea formelor de predare. Disponibil la:

7. WEIDINGER, W. Să dezvoltăm stima de sine. Să lucrăm împreună. Manual pentru profesori. Zurich University of Teacher Education: Centre IPE, Elveția (trad.), 2015. Disponibil la:

https://phzh.ch/globalassets/ipe.phzh.ch/projekte/europaweite-projekte/face-life-skills/face_lehrerheft_rom_druck_pdf.pdf (vizitat la 12.11.2020).

8. Ghid de implementare a curriculumului pentru învățământul primar. Chișinău, 2018. Disponibil la: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ghid_curriculum_primare_rom_5.pdf (vizitat la 12.11.2020).

9. CAZACU, A., BOTEANU, I. Culegere de exerciții de dezvoltare personală. Auxiliar didactic pentru ora de dirigiență. Suceava: Editura George Tofan, 2016. Disponibil la:

<https://cnprsvka12014.files.wordpress.com/2014/12/2-culegere-exercitii.pdf> (vizitat la 12.11.2020).

10. Curriculum Național. Învățământul primar. Chișinău, 2018. Aprobat la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018). Disponibil la:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/curriculum_primare_site.pdf (vizitat la 12.11.2020).

11. Repere metodologice de organizare a procesului educațional la disciplina școlară Dezvoltare Personală în anul de studii 2018-2019. Anexă la Ordinul MECC nr. 965 din 22 iunie 2018. Disponibil la:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/28_dezvoltare_personaa_2018-2019_final_suplinit.pdf (vizitat la 12.11.2020).

12. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional la disciplina școlară dezvoltare personală în anul de studii 2019-2020. Disponibil la:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/22_dezvoltare_personala_2019-

2020_final_09092019.pdf (vizitat la 12.11.2020).

13. Repere metodologice privind organizarea procesului educațional în învățământul primar în anul de studii 2020-2021. Anexă la Ordinul MECC nr. 839 din 18.08.2020. Disponibil la:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/_2_invatamant_primar_2020-2021_final_01.09.2020.pdf (vizitat la 12.11.2020).

14. DANDARA, O. Disciplina „Dezvoltare personală”, un răspuns la realitățile sociale și o provocare pentru cadrele didactice. În: Didactica Pro..., nr. 4-5 (116-117), octombrie, 2019. Disponibil la:

http://dspace.usm.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2482/Dandara_O_Disciplina_Dezvoltare_personala.pdf?sequence=3&isAllowed=y (vizitat la 12.11.2020).

15. TERGUȚĂ, V. (coord.). Educație pentru drepturile omului. Curriculum. Clasele I-IV. Ghidul învățătorului. MECC. Chișinău: Gunivas, 2018. Disponibil la:

https://amnesty.md/wp-content/uploads/Educatie-pentru-Drepturile-Omului_Ghidul-Invatatorului_cl-I-IV.pdf (vizitat la 12.11.2020).